

Sekularizacija Crkve: Uzroci i teološka rješenja

Daniel G. Oprean

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Aurel Vlaicu University of Arad, Romania
daniaoprean@gmail.com

UDK: 29+27-72:27-9:2-47

Pregledni rad

<https://doi.org/10.32862/k1.14.2.1>

Sažetak

Cilj je ovog rada istražiti nekoliko čimbenika koji pridonose tendenciji sekularizacije u evanđeoskim crkvama u Srednjoj i Istočnoj Europi. Nadalje, predlažu se teološka rješenja uzroka sekularizacije. Teza ovog rada jest postojanje triju uzroka za sklonost sekularizaciji. Prvi je sekularizacija teološkog obrazovanja, drugi je kriza identiteta Crkve, a treći je sekularizacija vodstva. Kao prvo rješenje, rješenje sekularizacije teološkog obrazovanja, u ovom se radu predlaže redefiniranje teologije kao zajedništva, teološkog obrazovanja kao preobrazbe, a teološke formacije kao učeništva. Drugo, rješenje krize crkvenog identiteta, koja dovodi do negativnih obilježja identiteta, jest zamjena modela kršćanskog življenja koji se svodi na izvanjsko suobličavanje (što vodi u socijalnu izolaciju, supkulturalnost i duhovno zlostavljanje) modelom unutarnje preobrazbe, koji vodi do zdrave duhovnosti i smislene teologije poslanja. Treće i konačno, rješenje za sekularizaciju vodstva, jest ponovno otkrivanje kenotičkog modela kršćanskog življenja i službe.

Ključne riječi: *sekularizacija, teologija, edukacija, formacija, duhovnost*

Uvod

U suvremenom se svijetu sekularizacija definira na mnogo načina. Većina definicija sadrži ideju da društvo prestaje biti vođeno kršćanskim načelima i pripadajućim sustavom vrijednosti. Oni postupno bivaju zamijenjeni načelima i vrijednostima koje potječu od onoga što neki nazivaju „novim religijama“ suvremenog svijeta, a to su dobrobit, ljudska prava i zabava.

Teza ovog članka jest da suvremene evanđeoske crkve nisu imune na proces sekularizacije, što se može vidjeti u načinu kako je zamišljeno teološko obrazovanje, u načinu kako se crkve nose s krizom identiteta te u pristupu upravljanja Crkvom. Stoga, ovdje ćemo pokušati dijagnosticirati nekoliko simptoma tendencije sekularizacije u Crkvi, a posebice tendenciju zamjene biblijskih načela sekularnim načelima. Dijagnoza se usredotočuje na tri moguća uzroka ove tendencije, prvo, na teološko obrazovanje, drugo, na crkvenu krizu identiteta i, treće, na sustav vodstva.

Nakon dijagnosticiranja triju uzroka, predložit ćemo tri teološka rješenja – tri lijeka za uznapredovali proces sekularizacije. Prvo: sekularizacija teološkog obrazovanja može se spriječiti i liječiti oblikovanjem novih određenja. Teologija se treba jasno redefinirati kao zajedništvo, teološko obrazovanje kao preobrazba, a teološka formacija kao učeništvo. Drugo: Crkva se suočava s krizom svog identiteta stoga što definira kršćansko življenje u smislu primjene modela izvanjskog suobličavanja, što vodi u socijalnu izolaciju, supkulturnost i duhovno zlostavljanje. Ova kriza identiteta može se spriječiti i liječiti na način da se model izvanjskog suobličavanja zamijeni modelom unutarnje preobrazbe, koji vodi do zdrave duhovnosti i smislene teologije poslanja. Treće: sekularizacija vodstva može se spriječiti i liječiti ponovnim otkrivanjem *kenotičkog* modela kršćanskog življenja i služenja.

Tendencija sekularizacije teološkog obrazovanja

Prvi uzrok sve izrazitije tendencije sekularizacije u evanđeoskim crkvama u Srednjoj i Istočnoj Europi jest specifičan pristup teološkom obrazovanju. Dva simptoma upućuju na ovu dijagnozu. Prvi je sve veće odvajanje teološkog obrazovanja od same Crkve te njegovo tretiranje poput puke akademske discipline, što značajno slabi imunološki sustav evanđeoskog tijela. Danas biti teolog u životu Crkve, u mnogim slučajevima ne znači imati ulogu učitelja i mislioca koji će iznova otkrivati načela koja upravljaju životom Crkve. Bez duhovnog poziva u službu, ljudi, koji su trebali krenuti na put kontinuirane teološke formacije prema tome da postanu duhovni liječnici evanđeoskih crkava, postaju vjerski službenici koji pružaju vjerske usluge. Zbog ovog nedostatka duhovnog rasta, koji je primjereno podržan kontinuiranom teološkom formacijom, crkveni čelnici imaju tendenciju oponašanja primjera svjetovnih modela vodstva i oblikovanja zajednice. Ovaj *mimesis* (oponašanje) je u suprotnosti s primjerom oponašanja Boga u Kristu, koji apostol Pavao zapovijeda vjernicima da slijede u svom rastu. Karl Barth (1936, xi) u prolegomeni svoga djela *Crkvena dogmatika* raspravlja o relevantnom primjeru takvog iskrivljavanja teološkog obrazovanja, gdje opisuje i kritizira sekularizaciju njemačke protestantske crkve svoga vremena u smislu „zatrovanosti njihove nordijske krvi onime što propovijeda njihov politički vođa (Führer).”

Kao teološki edukatori, moramo moći pravilno prepoznati tendenciju zanemarivanja biblijskih načela i njihove zamjene sekularnim ideologijama, što bi nas pak trebalo neprestano podsjećati na činjenicu da nas naši učenici slijede, ne samo u pozitivnom već i u negativnom smislu. Upravo se tu krije prva dimenzija trajnog zadatka teologa – *redefinirati način na koji se bavimo teologijom*. Ovo redefiniranje predstavlja zadatak koji je od vitalne važnosti, ako želimo usporiti naprijed opisanu tendenciju sekularizacije. U tom kontekstu, postoje tri lekcije koje nikada ne smijemo smetnuti s uma kada govorimo o teološkom obrazovanju. Prvo, teologija treba govoriti s Bogom, za Boga i o Bogu. Teologija se ne odnosi na nas, ne govori o našem znanju ili o našoj mudrosti. Teologija jest i uvijek bi trebala biti duhovna avantura otkrivanja Božje ljepote u jedinstvenim odnosima kojima smo obgrljeni, odnosima Oca, Sina i Duha Svetoga. Teologija je stoga *zajedništvo*, i to kristoliko zajedništvo, čija je vertikalna dimenzija naš odnos s Bogom, a vodoravna naš odnos s Božjim stvorenjem.

Druga lekcija, koje bismo se uvijek trebali sjetiti, jest da je teološko obrazovanje proces koji nikad u životu ne prestaje. To je proces pri kojem nastavljam trajno ujedinjavati *teoria* (promišljanje božanske stvarnosti) i *praxis* (ono što radimo) (Lossky 1967, 232). Uvijek bismo prvo trebali promišljati, a tek potom djelovati pošto zapravo sami po sebi nemamo što ponuditi. Kao što je rekao sveti Pavao: „u Kristu je skriveno sve blago mudrosti i znanja“ (Kol 2,3). Stoga, teološko obrazovanje nije samo puka informacija već je to *transformacija*. Ovaj bi proces trebao trajno svjedočiti da se naši životi kontinuirano preobražavaju na Kristovu sliku, kako bi se naše djelovanje trajno preobražavalo snagom Duha.

Treća se lekcija odnosi na postavku da teološka formacija zapravo znači *učeništvo*, koje ne podrazumijeva samo puko oponašanje velikih i utjecajnih osoba iz naših teoloških škola, već napredovanje kroz i dapače preko granica svih postojećih modela, sve dok nismo u stanju prihvatiti Uzor koji nadahnjuje sve uzore, našega Gospodina Isusa Krista. Učeništvo je proces u kojem najprije saznajemo istinu da, tek kada duboko promišljamo Božju stvarnost, stječemo sposobnost oponašanja Krista. Kao što Pavao, spajajući indikative i imperitive kršćanskog življenja, potiče Crkvu u Efezu: „Budite dakle oponašatelji Boga, kao ljubljena djeca, i živite u ljubavi, kao što je i Krist ljubio nas i predao sebe za nas kao prinos i žrtvu Bogu na ugodni miris!“ (Ef 5,1-2). To je jedini način da se zaustavi sekularizacija teološkog obrazovanja koju zapravo provode ljudi koji misle i djeluju kao da su kvalificirani za obavljanje svih djela Crkve iako nemaju poziv ili ne raspolažu darovima za sve službe. Radeći tako, negiraju očitovanje Duha u raznolikosti duhovnih darova u zajednici!

Ukratko, ako teologija misli, govori i živi s Bogom, za Boga i o Bogu, onda bi teološku formaciju trebali provoditi učitelji koji utjelovljuju *biblijski način razmišljanja*, koji je razvijen u *biblijskoj duhovnosti*, a koja pak predstavlja temelj za

biblijski način življenja koji se očituje u *biblijskoj službi*. Na taj će način teološko obrazovanje biti kontekst u kojem nastaje BUK (biblijski uravnoteženo kršćanstvo), koncept kojem nas je John Stott učio svojim riječima i službom. Raspolažemo trima ključnim riječima koje izražavaju istine kojih bismo se uvijek trebali držati: zajedništvo, preobrazba i suobličavanje. Zajedništvo u Bogu jednih s drugima, preobrazba u Kristu jednih za druge te oponašanje Boga u Kristu snagom Duha za cijeli svijet.

Kriza identiteta Crkve

Drugi uzrok tendencije uznapredovale sekularizacije unutar evanđeoskih crkava u zemljama Srednje i Istočne Europe jest kriza crkvenog identiteta. Prvi je simptom ove krize pojava *negativnih obilježja identiteta*. U mnogim su slučajevima evanđeoski kršćani bili prvi u razvijanju negativnih obilježja svog identiteta. Tijekom dugog razdoblja svoje povijesti evanđeoski su kršćani u ovom dijelu svijeta definirali sebe onime što ne čine, umjesto onime što čine kao rezultat onoga što jesu. U mnogim je crkvama to dovelo do promicanja izvanjskog ili "automatiziranog suobličavanja". Kao posljedica, mnogi su se pojedinci našli uhvaćeni u tom pribježištu koje su zapravo poimali kao stvarnost: "odricanje od svog individualnog integriteta, uništavanje drugih, potpuno povlačenje iz svijeta, psihološko degradiranje sebe do te mjere da vanjski svijet postaje komparativno malen i beznačajan" (Fromm 1991, 159).

Postoji još jedan oblik jasne vidljivosti simptoma svjetovne mimeze. Kada je cilj samo puko izvanjsko prilagođavanje skupu pravila, a ne prirodni biblijski proces preobrazbe na Kristovu sliku (εἰκόν) i prema Kristovu primjeru, tada Kristova *ecclesia* postaje politička skupina, umjesto da bude duhovna zajednica koju karakterizira „obraćenje koje preobražava“ (Sider 1993, 101). Kada se obraćenje poima kao trenutak, a ne kao proces preobraženja, javlja se napetost između dva suprotstavljena modela, *izvanjskog suobličavanja* i *unutarnjeg preobraženja*. Ako je preobraženje cjeloživotni proces, koji pozitivno i progresivno utječe na sva područja života, tada izvanjsko suobličavanje zahtijeva "svetost" izdvajanja, izolacije od nečistoga vanjskog svijeta, na temelju želje da se ostane čist. Iako je potpuno jasno da biti čist u nečistom svijetu svakako predstavlja biblijski zahtjev, također je jednako jasno da nitko ne može postići čistoću na bilo koji drugi način osim na način kako je Krist bio čist i svet. Michael Riddell (1998, 80) iznosi jedinstvenost Isusova načina svetosti:

Jer, Kristova svetost nije bila samo izvanjska već i unutarnja, utemeljena u njegovu odnosu s Bogom. Jer, Isusovo je odvajanje „odvajanje za, a ne odvajanje od“. Isus je svet ne zato što se izolirao od ljudi i od svijeta, niti zbog nekog razrađenog sustava ritualnog pročišćenja. Svet je zato što je potpuno

i strastveno posvećen Bogu i svijetu. Isus je svet zato što Božja ljubav gori u njegovu srcu. I zato što je svet, cijeli mu je svijet postao čist.

Društvena izolacija, koja nastaje kao posljedica preobrazbe izvanjskim suobličavanjem, može biti izrazito opasna, kako psihološki tako i duhovno. Također, dovodi do fenomena supkulturalizacije, tendencije suprotstavljanja Krista kulturi (usp. Niebuhr 1951, 45). To pak zauzvrat rezultira stvaranjem denominacijske supkulture, što dovodi do razlika koje Biblija ne traži od vjernika, posebice do legalizma i bježanja od stvarnosti (usp. Jurčá 2002, 9). Kad legalizam prijeđe osobnu razinu i postane mjera duhovnosti, to ponekad dovodi do duhovnog zlostavljanja jer potiče razvoj „svijeta mašte“ koji je odvojen od stvarnosti sadašnjeg svijeta (usp. Inch 1972, 30).

U tom se kontekstu pojedinci često poistovjećuju s denominacijskom supkulturom, umjesto da se suobličavaju s Kristom. Kao što je prikazano u Mateju 23, Krist ne samo što je odbio stvoriti vlastitu supkulturu već se i energično suprotstavio onima koji su to pokušavali. Krist, koji se objavljuje iz konteksta denominacijske supkulture, često je karikatura Krista i više nalikuje članovima ta denominacije nego stvarnom Kristu (biblijskom, suvremenom i vječnom). John Stott (1979, 14) je opisao poslanje takvih crkava kao „neodgovorni eskapizam“:

Među evanđeoskim kršćanima je uvijek bilo ili možda još uvijek jest previše neodgovornih eskapista. Zajedništvo jednih s drugima u Crkvi mnogo je prirodnije od služenja u apatičnom, čak i neprijateljskom okruženju vanjskoga svijeta. Naravno, povremeno ćemo poduzeti evangelizacijske napade na neprijateljski teritorij (to je naša evanđeoska specijalnost); ali onda ćemo se opet povući natrag preko obrambenog jarka u svoju kršćansku utvrdu (sigurnost evanđeoskog zajedništva), podignuti pokretni most, pa čak i zatvoriti uši pred vapajima onih koji se bore na samim vratima.

Takve crkve često postaju prostori u kojima se ljude odbija ili prihvaća na temelju njihova izvanjskog djelovanja, kao što to zahtijeva denominacijska supkultura. Takve su crkve značajni kandidati za sljedeću prosudbu: „Crkve u kojima se umornim, ranjenim ljudima daju formule i savjeti koje treba primijeniti u vrijeme potrebe, ili ih se pak sramoti zbog toga što imaju potrebe, svakako ne predstavljaju istinskoga Kralja“ (Johnson i VanVonderen 1991, 206). Rezultat na osobnoj razini je u najmanju ruku trajna nezrelost, pa čak i odustajanje od obraćenja. O takvoj opasnosti Biblija jasno govori u 2 Pet 2,20-22.

Drugi simptom crkvene krize identiteta jest svojevrsna nezdrava duhovnost koja nastaje kao rezultat zlouporabe Svetog pisma. To rezultira nametanjem onoga što Biblija zapravo ne propisuje ili degradiranjem duhovnosti na razinu površne prakse. Kao što kaže Robert N. Nash mlađi (1997, 3): „duhovnost se svela na automatizirano memoriranje svetih spisa i obranu prepozicijskih istina o Bogu. Boga, dakle, treba slušati, a ne iskusiti.“

Mnogi propovjednici i crkve zloupotrebljavaju Sveto pismo na puno različitih načina. Od korištenja Svetog pisma kao „horoskopa“ za osobni pobožni život do one vrste propovijedanja koje Sveto pismo pretvara u psihološko „oružje“ sa svrhom zastrašivanja ili manipuliranja ljudima u potrebi. Zloraba Svetog pisma jedan je od najčešće korištenih alata u promicanju duhovnog zlostavljanja, a koju dobro opisuje Robert E. Webber (1999, 118, 124):

Za većinu nas, koji smo odgojeni u ozračju evanđeoskog kršćanstva, duhovnost je definirana gotovo isključivo u smislu prikladnog popisa stvari što treba činiti, a što ne. U negativnom smislu, duhovnost znači suzdržavanje od svjetovnih navika poput pijenja, pušenja, plesanja i kartanja; dok se u pozitivnom smislu duhovnost definira redovnim posjećivanjem Crkve, molitvom, čitanjem Biblije i svjedočenjem. Ova se formula obično koristi kao pouzdan obrazac duhovnog rasta. Ali za mene to vodi u duhovni legalizam, kojem nedostaje autentičnosti i života. ... Umjesto da slobodno potvrđuje biblijska i crkvena učenja, duhovnost se na kraju svede na legalizam. Duhovnost se mjeri odvojenošću od definiranih svjetovnih praksi. Iako takva pravila mogu stvoriti dobro uvježbanu „duhovnu vojsku“, ipak često ne uspijevaju osobu uvesti u dublji duhovni život.

U mnogim slučajevima to rezultira kultiviranjem nezdrave duhovnosti koja negativno utječe, kako na obiteljski tako na crkveni i društveni život. Jedan relevantan primjer takve nezdrave duhovnosti istražuje i američki teolog Eric Titus. U svom veoma dojmljivom članku *Dispenzacijska hermeneutička poimanja u SAD: Podrijetlo i implikacije njihove uloge u međunarodnoj politici* Titus (2009, 360) pokazuje što se događa kada zdrava biblijska teologija postane iskvarena i pretvorena u politički program i ideologiju. U iskušenju da postanu oruđe u korumpiranoj političkoj sferi, za crkve bi danas bilo pametno razmotriti donesene zaključke i oduprijeti se napasti. „Kršćanski pastori, teolozi, učenjaci i laici trebaju pisati i glasno govoriti bilo sa svoje propovjedaonice ili u učionicama. Mi jednostavno moramo inzistirati na eshatologiji koja je usmjerena kristološki, a ne katastrofično. Jedna donosi nadu, milost i život. Druga nam obećava budućnost u pepelu“ (Titus 2009, 366).

Sekularizacija crkvenog čelništva

Treći čimbenik, koji gura evanđeoske crkve u Srednjoj i Istočnoj Europi prema sekularizaciji, jest usvajanje sekularnih koncepata vodstva u upravljanju kršćanskom zajednicom. Službenici Crkve i njihove crkve zamjenjuju biblijska načela služenja i vjernosti Kraljevstvu svjetovnim načelima vođenja i marketinga koja imaju za cilj drugačiju vrstu uspjeha. Usvajanje svjetovnih nauštrb biblijskih načela oblikuje novo razumijevanje uloge onih koji služe u kršćanskoj zajednici, kao

i novi skup očekivanja koje zajednice imaju od svojih službenika. Na kraju se na službenika Crkve gleda kao na vođu naroda, a ne kao na slugu Gospodnjeg. To ga dovodi u opasnost da postane zlostavljač ili pak žrtva zlostavljanja. Suvremeni mislioci zaključuju da je „ljudska želja za moći ona koja dovodi do zlostavljanja drugih ljudi“ (Nash 1997, 46). Kada čelnik koristi svoj položaj autoriteta kako bi drugima manipulirao ili ih povrijedio, svjesno ili nesvjesno, jasno je da se radi o duhovnom zlostavljanju. Johnson i VanVonderen (1991, 65) tvrde: „U nasilnim se duhovnim sustavima vlast postulira, a autoritet ozakonjuje. Poslušnost i pokornost su dvije najvažnije riječi koje se tu često koriste.“ Jurčá (2002, 11) također dobro opisuje mehaniku duhovnog zlostavljanja: „Postoje neodlučne osobe, ponekad s izrazitom psihičkom odgovornošću, ali s nezrelom osobnošću, koje brkaju duhovnu poslušnost s poniznim prilagođavanjem.“

Jedan od korijena zloporabe autoriteta jest *narcizam takozvanih vođa* (usp. McIntosh i Rima 1997, 94–103). Ovi autori navode narcisoidnost kao jedan od nekoliko patoloških stilova vođenja: kompulzivni vođa (usp. 1997, 85–93); paranoični vođa (usp. 1997, 104–113); suovisni vođa (usp. 1997, 114–127); pasivno-agresivni vođa (usp. 1997, 128–137). Narcisoidnost predstavlja stvarnu opasnost za ljude na položajima s gotovo neograničenom moći. Jedna od opasnosti koju opisuju jest *moralna hipohondrija* (strah od krivnje). Osoba vođena tom vrstom straha je zaokupljena sobom, ne sluša druge, vrlo je osjetljiva na svaku kritiku i može prikriti slabosti pod glumljenim stavom skromnosti i poniznosti (usp. Fromm 1965, 66–70). Nažalost, u mnogim se slučajevima takve tendencije njeguju na teološkim učilištima, gdje budući čelnici dobivaju prenapuhani dojam svoje važnosti koji se višestruko kombinira s „vještom nesposobnošću“, posebice „sposobnošću da čine dobro ono što zapravo uopće ne treba činiti“ (usp. Thomas 1999, 160).

Štoviše, mnoge su zajednice strukturirane na način da je moć odlučivanja koncentrirana u rukama jednog ili nekoliko muškaraca. Mnoge su crkve ustrojene kao piramida, na čijem je vrhu osoba koja je „pozvana“ na službu – pastor, svećenik, voditelj aktivnosti ili skupina čelnika. U mnogim je slučajevima teološka diploma jedini nužan i dovoljan uvjet da bi osoba bila „pozvana“ da bude autoritet. Iako ne umanjujemo važnost i nužnost božanskog poziva u službu, tvrdimo da vertikalni unutarnji poziv uvijek treba biti uravnotežen sa stvarnom horizontalnom kvalifikacijom i prihvaćanjem tog poziva unutar zajednice.

U takvim piramidalno ustrojenim zajednicama, svi članovi pri traženju rješenja za svoje probleme gledaju prema vrhu piramide. U sretnijim će slučajevima, kada čelnik ima poziv koji odgovara njegovoj službi, ta služba neko vrijeme napredovati, ali uz cijenu da će taj čelnik biti emocionalno i duhovno iscrpljen. Kad osoba, koja je na vrhu, nije pozvana u svoju službu i nije za nju primjereno opremljena (stupanj obrazovanja ne osigurava potrebnu stručnost!), tada postoji

opasnost da će ta osoba (paradoksalno) stvoriti sustav u kojem će svi ovisiti o tome što ona govori i čini, kako bi održala svoj položaj. Sve to vrijeme izgleda kao da nitko drugi osim tog čelnika ne čini dovoljno za „funkcioniranje službe“ te tako institucija postaje važnija od samih ljudi (usp. Warner 1999, 123).

Kao posljedica, u takvim se zajednicama njeguje zajedništvo bez odnosa; primjenjuje se kompartmentalistički pogled na život, koji pak dovodi do zatrovanih odnosa temeljenih na izazivanju osjećaja poput krivnje i srama (usp. Hurdin 1992, 252) umjesto da vodi stvaranju odnosa međusobne potpore (usp. Brammer 1973, 25). Prihvaćaju se „prikladna ponašanja“, a ne osobe. Zajednice, čiji su odnosi patološki, često pred svoje članove postavlja visoke ciljeve. Ako se ti ciljevi ne postignu, članovima zajednice manipulira se preko njihova osjećaja krivnje. Slijedom toga, strah od neuspjeha ne samo što paralizira bilo kakvu kreativnost već dovodi do ogorčenja i tjeskobe. Vjera i život takvih ljudi mogu postati toksični, što dovodi do otuđenja od sebe samih i od drugih. Takvi su ljudi više u kontaktu sa svojim vjerskim idejama nego sa samim Bogom (usp. Arterburn & Felton 1991, 31). Oni lako mogu završiti u kultu ličnosti, postati egocentrični, ljubomorni, uznositi, čak i razviti „sindrom nepogrešivosti“ (Sanders 1993, 211–216) te na poslijetku štovati moć. Protuotrov za takvu katastrofu dobro opisuje Erich Fromm (1965, 53): „Razumjeti realno i trezveno koliko je ograničena naša moć, predstavlja ključni dio mudrosti i zrelosti; štovati moć je mazohistički i autodestruktivno. Jedno je poniznost, drugo je samoponiženje.“

Nadalje, čelnici zlostavljači promiču duhovnu pothranjenost. Može ih se opisati Božjim riječima proroka Jeremije kao slomljene cisterne koje ne drže vodu (Jer 2,13). U procesu svoga nezdravog rasta, takvi ljudi zamjenjuju solidno biblijsko izlaganje propovijedanjem. Duhovno propovijedanje zamjenjuju „uspješnim“ propovijedanjem, a to je propovijedanje privlačno pošto pothranjuje iluzije i impresionira ne zahtijevajući pokajanje. Tako imamo ljude čije iskustvo obraćenja ne podrazumijeva pokajanje, oni doživljavaju promjenu bez preobrazbe, spasenje bez posvećenja, oni su vječni putnici na putu inicijacije u kršćansko življenje koji nikada zapravo ne postaju Isusovi učenici. Kada takva „uspješna“ zajednica raste, prijete da postane svjetina, a ne Crkva.

Još jedan korijen autoritarnog strukturiranja naših crkava je *nevidljivi podzemni dijalog s tradicionalnim povijesnim (državnim) crkvama* koji promiče hijerarhijsko viđenje Crkve i službe te koji je vrlo neprikladan za evanđeoski etos. Situacija na koju se Pavao referira u 1. Korinćanima 1 je također prisutna u crkva-ma današnjice: postale su svjetovne jer su slijedile svjetovne definicije uspjeha, svjetovne prioritete. Za Pavla se Božja Crkva sastoji od ljudi koji za sebe ne misle da su vječno na zemlji niti koji na zemlji grade svoja vlastita kraljevstva. Umjesto toga, oni sebe vide kao privremene stanovnike zemlje, koji žive u Kristu (1 Kor 1,2).

Nudimo treći teološki zadatak naše generacije kao rješenje za probleme pro-uzročene svjetovnim definicijama i pristupima vođenju. Kako bismo zaustavili tendenciju sekulariziranja crkvenog vodstva, trebamo *ponovno otkriti kenotičku dimenziju kršćanskog života i službe* koja ima vrhunski uzor u Kristovu životu i službi:

Budite jedni prema drugima kao što je Isus Krist. Dok je bio u Božjem obličju, on se nije grčevito držao svoje jednakosti s Bogom, nego je sebe poništio uzevši obličje sluge, i postao jednak ljudima. Vanjstinom je bio kao čovjek. Ponizio je samoga sebe postavši poslušan do smrti, do smrti na križu (Fil 2,5-8).

Za Krista, *kenosis* nije značilo odricanje od božanskih prerogativa (usp. Barth 1962, 62; Martin 1983, 100). Prije je to bilo njegovo prihvatanje Božjeg plana (usp. Dunn 1989, 117; Wright 1991, 84) iako je taj plan značio da će Krist na sebe preuzeti ulogu sluge. Pavao suprotstavlja sliku („oblik“) Boga u Kristu, njegovu ontološku dimenziju, slici roba koju je Krist prigrlio kako bi ispunio Božji plan spasenja. Prema Pavlovoj teologiji, to jest obrazac koji trebaju slijediti kršćani i kršćanski vođe. Poput Krista, koji je ontološki bio u obliku (μορφή) Boga te se toga odrekao kako bi na sebe preuzeo lik roba i trpio do smrti na križu, tako kršćanin, koji je sada u Kristu, treba ući u ovu *kenotičku* dimenziju, što znači sudjelovati u Kristu i hodati Kristovim putem. Ili, riječima Georgea Eldona Ladda (1974, 516): „Krista treba oponašati u njegovoj samozatajnoj ljubavi te u darivanju samoga sebe u patnji i smrti.“

Govoreći o ovoj paraleli između Krista i kršćanina, možemo zaključiti da je *kenosis* kršćanina usmjeren, ne samo na njegov unutarnji stav prema Bogu već i na njegov odnos prema drugima. To znači da je sudjelovanje u Kristovoj patnji dio individualne identifikacije s Kristom. Stoga, Pavlu sudjelovanje u Kristu znači sudjelovanje u Njegovoj smrti i uskrsnuću, koje se izvanjski izražava u krštenju, te sudjelovanje u Njegovoj patnji koja se izražava u *kenotičkom* načinu življenja. Jer, „Krist ne nudi toliko primjer koji treba slijediti koliko obrazac življenja i gospodstvo u koje treba ući“ (Ziesler 1983, 45). Ovaj će obrazac obuhvatiti, ne samo unutarnji život (usp. Schweitzer 1968, 142) već i odnose s drugima u Kristovu Tijelu (usp. Banks 1994, 26).

Dok Crkva slijedi ovaj *kenotički* način življenja zasnovan na Kristovu primjeru, također biva preobražavana na Njegovu sliku. Objavljujući stvarnost nebeskoga građanstva svojih članova, prema Pavlovoj teologiji, Crkva uprizzoruje i podsjeća ljude cijeloga svijeta na ograničenost i kratkotrajnost ljudskih bića u svijetu i svemiru. Neil Elliott (1997, 184-185) tvrdi da se Pavao suprotstavlja „imperijalnoj teologiji“ svojom „ostvarenom eshatologijom“ te „krizom legitimiteta“, baš kao što se suprotstavlja gladi za uspjehom i pobjedom koja je bila materijalizirana u *Pax Romana*. S apokaliptičnom teologijom Crkve (1997, 182), s esha-

tološkim „već, a zapravo još ne“ (usp. Wright 1992, 406), s novim identitetom u Kristu i novom paradigmatom pobjede, kroz patnju do slave, u miru Božjem. To se treba pronaći, ne unatoč svim neprijateljstvima i neprijateljima, već usred njih, prihvaćajući sve u ljubavi Krista. U skladu s ovdje rečenim, Pavao prije svega predlaže suprotstavljanje tvrdnji da Cezar ima karakteristike božanstva. Njemu Pavao suprotstavlja pravoga Gospodina, Isusa Krista. Ili, riječima N.T. Wrighta (2000, 164): „Pavao se nije protivio Cezarovom carstvu prvenstveno stoga što je to bilo carstvo, sa svim neugodnim konotacijama koje smo naučili povezivati s tom riječi, već stoga što je bilo Cezarovo, a Cezar je bio taj koji je polagao pravo na božanski status i čast, koja, međutim, pripada samo i jedino Bogu.“

Zaključak

U ovom smo radu ustvrdili da su evanđeoske crkve u Srednjoj i Istočnoj Europi u opasnosti od sekularizacije. Ta se tendencija temelji na tri uzroka: sekularizaciji teologije, koja je vidljiva u shizoidnom razdvajanju teorije i prakse, krizi identiteta Crkve, koja je vidljiva u razvoju negativnih obilježja identiteta koji pak vode do nezdrave duhovnosti i eskapizma, te sekularizaciji vodstva, koja je vidljiva u zlorabi vlasti ukorijenjenoj u narcisoidnosti čelnih ljudi.

Nadalje, ustvrdili smo da bismo trebali tražiti tri teološka rješenja kako bismo spriječili i liječili ove probleme u evanđeoskoj kršćanskoj misli i življenju. Prvo, potrebno je redefinirati teologiju kao razmišljanje, življenje i govorenje s Bogom, za Boga i o Bogu, te rekonceptualizirati teološko obrazovanje kao cjeloživotni proces preobrazbe i učenja. Drugo, potrebno je da Krist ponovno zauzme središnje mjesto kao uzor. Treće, potrebno je ponovno otkriti *kenotički* način življenja nadahnut Duhom, po uzoru na Krista.

Bibliografija

- Arterburn Stephen i Jack Felton. 1991. *Toxic faith: Understanding and Overcoming Religious Addiction*. Nashville: A Division of Thomas Nelson Publishers.
- Banks, Robert. 1994. *Paul's Idea of Community: The Early House Churches in their Cultural Setting*. Peabody: Hendrickson Publishers, Inc.
- Barth, Karl. 1936. *Church Dogmatics* 1, 1. Edinburgh: T&T Clark.
- _____. 1962. *The Epistle to the Philippians*. London: SCM Press Ltd.
- Brammer, Lawrence M. 1973. *The Helping Relationship: Process and Skills*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

- Dunn, James D.G. 1989. *Christology in the Making: A New Testament Inquiry into the Origins of the Doctrine of the Incarnation*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company.
- Elliott, Neil. 1995. *Liberating Paul: The Justice of God and the Politics of the Apostle*. Sheffield: Academic Press.
- _____. 1997. "The Anti-Imperial Message of the Cross." U *Paul and Empire: Religion and Power in Roman Imperial Society*, ur. Richard A. Horsley. Harrisburg: Trinity Press International, 167-183.
- Fromm, Erich. 1991. *The Fear of Freedom*. London, Routledge.
- _____. 1965. *The Heart of Man: Its Genius for Good and Evil*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.
- Hurding, Roger. 1992. *Roots and Shoots: A Guide to Counseling and Psychotherapy*. London: Hodder and Stoughton.
- Johnson, David i Jeff VanVonderen. 1991. *The Subtle Power of Spiritual Abuse: Recognizing and Escaping Spiritual Manipulation and False Spiritual Authority within the Church*. Minneapolis: Bethany House Publishers.
- Ladd, George Eldon. 1974. *A Theology of the New Testament*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company.
- Lossky, Vladimir. 1957. *The Mystical Theology of the Eastern Church*. Cambridge: James Clarke & Co. Ltd.
- Martin, Ralph P. 1983. *The Epistle of Paul to the Philippians*. Leicester: Inter-Varsity Press.
- McIntosh, Gary L. & Rima, Samuel D. Sr. 1997. *Overcoming the Dark Side of Leadership: The Paradox of Personal Dysfunction*. Grand Rapids, MI: Baker Book House Company.
- Nash, Jr, Robert N. 1997. *An 8-Track Church in a CD World: The Modern Church in the Postmodern World*. Macon: Smyth & Helwys Publishing, Inc.
- Riddell, Michael. 1998. *Threshold of the future: Reforming the Church in the Post-Christian West*. London: SPCK.
- Sanders, Oswald J. 1993. *Călcați pe Urmele Mele: Principii ale Conducerii Spirituale*. Cluj: Logos.
- Schweitzer, Albert. 1968. *The Mysticism of Paul the Apostle*. New York: The Seabury Press.
- Sider, Ronald J. 1993. *One-Sided Christianity? Uniting the Church to Heal a Lost and Broken World*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House.
- Stott, John. 1979. *Issues Facing Christianity Today: New Perspective on Social & Moral Dilemmas*. London: Marshall Pickering.

- Thomas, Viv. 1999. *Future Leader: Spirituality, Mentors, Context and Style for Leaders of the Future*. Carlisle: Paternoster Press.
- Warner, Rob. 1999. *21st Century Church: Preparing your Church for the New Millennium*. Eastbourne: Kingsway Publications.
- Webber, Robert E. 1999. *Ancient-Future Faith: Rethinking Evangelicalism for a Postmodern World*. Grand Rapids: Baker Books.
- Wright, N.T. 1991. *The Climax of the Covenant: Christ and the Law in Pauline Theology*. Minneapolis: Fortress Press.
- _____. 1992. *The New Testament and the People of God*. London: SPCK.
- _____. 2000. "Paul's Gospel and Caesar's Empire," u *Paul and Politics: Ekklesia, Israel, Imperium, Interpretation*. Harrisburg: Trinity Press International.
- Ziesler, John. 1983. *Pauline Christianity*. Oxford: University Press.

Daniel G. Oprean

The Secularization of the Church: Causes and Theological Remedies

Abstract

The aim of this article is to explore a few factors that contribute to the tendency towards secularization in the evangelical churches in Central and Eastern Europe. It further suggests theological remedies to address the causes of secularization. The thesis of this article is that there are three causes for the tendency towards secularization. First is the secularization of theological education, second is the crisis of ecclesial identity, and third is the secularization of leadership. The first proposal of this article is that the remedy for the secularization of theological education is redefining theology as communion, theological education as transformation, and theological formation as discipleship. Second, the remedy for the crisis of ecclesial identity that leads to negative identity markers is the replacement of the external conformation model of Christian life (which leads to social isolation, subculturality, and spiritual abuse) with the internal transformation model, which leads to a healthy spirituality and a meaningful theology of mission. Third and finally, the remedy for the secularization of leadership is the rediscovery of the kenotic model of Christian life and ministry.